

ДО ПИТАННЯ ЗНИЖЕННЯ ВІКУ, З ЯКОГО НАСТАЄ КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Питання уточнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, останнім часом актуалізувались, що зумовлено сучасними умовами життя суспільства, високими темпами розвитку науково-технічного прогресу, інститутами соціалізації особистості, а також негативними тенденціями до зростання дитячої злочинності.

У науці кримінального права на даний час не сформовано єдину позицію з приводу визначення поняття віку як кримінально-правової категорії, його елементів і ознак. Пов'язано це, перш за все, з відсутністю в кримінальному законодавстві норми, яка визначає поняття «вік». Разом з тим, вік є невід'ємною ознакою суб'єкта злочину. Саме з віком законодавець пов'язує здатність особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, нести кримінальну відповідальність. Отже, вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, це не тільки передбачена кримінальним законом певна кількість прожитих особою років, але і рівень психофізіологічного розвитку кожного індивідуума, який свідчить про здатність особи усвідомлювати суспільну небезпеку своїх діянь та керувати ними.

Безумовно позитивним є нормативне закріплення нижньої вікової межі настання кримінальної відповідальності. Кримінальний кодекс України (далі – КК) диференційовано підходить до віку, з досягненням якого неповнолітній може бути визнаний суб'єктом злочину, безпосередньо вказуючи на дві вікові ознаки суб'єкта. Повна відповідальність за більшість злочинів можлива з 16 років (ч. 1 ст. 22 КК), а за злочини, вичерпний перелік яких міститься у ч. 2 ст. 22 КК – з 14 років [1]. Аналіз складів злочинів, за які передбачено зниження віку кримінальної відповідальності, дозволяє дійти висновку, що визначаючи мінімальну вікову межу законодавець керувався сукупністю декількох факторів, а саме: злочини, які вказані в цьому переліку, наділені високим ступенем суспільної небезпечності; суспільна небезпека цих діянь є очевидною і зрозумілою для осіб, які досягли 14 річного віку; ці злочини є умисними; кримінологічна обґрунтованість, тобто поширеність таких злочинів серед підлітків.

Дослідження еволюції нормативно-правових актів, які регламентують вік притягнення до кримінальної відповідальності в Україні, показує, що законодавство нашої держави в різні історичні періоди характеризувалося різноманітними підходами до корегування цього віку та мало свої

специфічні риси [2, с. 151-160; 3, с. 96-97].

Аналіз кримінального законодавства зарубіжних держав з позиції порівняльного правознавства свідчить, що з питання встановлення мінімального віку кримінальної відповідальності відсутня єдність та будь-які стандарти. В різних державах цей вік складає від 7 до 18 років. Причому спостерігаються протилежні тенденції реформування норм, які встановлюють цей вік [4, с. 148].

Отже, визначення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, - це достатньо складна проблема, з якою стикаються законодавці всіх держав світу протягом тривалого часу. Цей вік з позицій удосконалення кримінального законодавства та уточнення нижніх вікових меж кримінальної відповідальності є достатньо динамічним і мінливим явищем, схильним до значних коливань залежно від особливостей розвитку тої чи іншої держави, кримінальної інфікованості неповнолітніх, культурних і правових традицій, криміногенної ситуації, кримінальної політики держави у боротьбі зі злочинністю.

У п. 4.1 Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінських правил») зазначено, що нижня межа віку кримінальної відповідальності «не повинна встановлюватись на надто низькому віковому рівні, враховуючи аспекти емоційної, духовної та інтелектуальної зрілості». В коментарі до цього правила наголошено, що сучасний підхід полягає у визначенні здатності дитини перенести пов'язані з кримінальною відповідальністю моральні та психологічні аспекти, тобто у визначенні можливості притягнення дитини, з огляду на її індивідуальні особливості або її, сприйняття і розуміння, до відповідальності за явно антигромадську поведінку [5].

Дискусії у національній науці кримінального права з приводу розглядуваних питань набирають обертів і свідчать про нагальність і необхідність перегляду і встановлення науково обґрунтованої межі віку настання кримінальної відповідальності, вирішення питання щодо вікової осудності, а також способів визначення віку, у разі необхідності його фактичного встановлення.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III / Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2341-14>
2. Вовк М.З. Досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність (історичний аспект). Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Випуск 1(2). 2011. С. 151-160.
3. Аніщук В.В. Історичний аналіз регламентації віку кримінальної відповідальності. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 5. С. 96-97.

4. Сравнительное уголовное право: монография. Общая часть / Додонов В.Н.; под общ. и науч. ред.: Щерба С.П. Москва: Юрлитинформ, 2009. 448 с.

5. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») / Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211

УДК 343 (043.2)

Topchy V.V., Doctor of Law, Professor,
University of the State Fiscal Service of Ukraine, Ukraine

CRIMINAL PROTECTION OF LABOUR RELATIONS

The criminal legal protection of human labour rights from socially dangerous attacks is a necessary component of the mechanism for their implementation and State protection, and must be ensured through a unified and harmonized system of criminal law. The criminalization of certain acts often arises from the impact of the adoption of relevant international legal instruments in a particular area. The scope of labour rights is no exception. Thus, in the Convention on Forced or Compulsory Labour (1903). It is stated that it is necessary to establish criminal penalties for unlawful involvement in forced or compulsory labour. With the adoption of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979) States parties should impose sanctions for dismissal on the basis of pregnancy or maternity leave, etc. in Ukraine since 1922. Since the introduction of the first Penal Code, human labour rights have been protected by criminal law. In the current Criminal Code, the protection of these rights is strengthened. In addition, the types of acts that are considered criminal are established, in particular, the number of norms criminalizing violations of labour rights has been increased, the amount of their sanctions has been increased, and two sections of the Special Part of the Criminal Code are devoted to crimes against labour human rights. However, the analysis of criminal law rules establishing responsibility for violations of labour rights requires certain changes and clarifications. The issues to be investigated in the definition of crimes against labour rights in the system of the Special Part relate to the definition of the generic object of the crimes under study and the definition of the system of crimes that infringe on labour rights [1].

The need for such protection by criminal means is obvious, as it is these rights that ensure the progress of society in all spheres of its life. However, the process of placing a facility under criminal protection cannot be regarded as random. This process is subject to strictly defined objective patterns [2, 77].